

Hozzá kell fűznöm, hogy a HolnapUtán Fesztivál nem válhatja magára azt a szerepkört, hogy a teljes mai magyar színházi kínálat pályakezdő kategóriába sorolható alkotásait szemlézi, átfogja. Ez szubjektív válogatás; továbbá a fesztivál nem feltétlenül a színházi szakmának szól, hanem sokkal inkább a saját közönségünk figyelmét és kíváncsiságát szeretnénk felkelteni az iránt, ami a pályájuk elején álló fiatal színházi alkotókat, a jövő, vagyis a holnapután generációját foglalkoztatja.

Lehetőséget szeretnénk nyújtani az előadásokra való reflektálásnak is, emiatt szervezünk két közönségtalálkozót, ahol dramaturgokkal, rendezőkkel lehet beszélgetni a klasszikus színdarabokról.

A műhelymunkák során fiatal színházi alkotók foglalkoznak a *Szentivánéji álom* című Shakespeare-darabbal. Kíván-

Leonce és Léna – a székesfehérvári Vörösmarty Színház előadása Kovács D. Dániel rendezésében

csian várjuk, mit hoznak össze egy hét alatt.

Lényeges az is, hogy ez az egész történet és jó hangulatú ünnep legyen. Különböző kiegészítő programok gazdagítják a fesztivált. Megnyílik Ozsváth Zsuzsa költőnek, a Lilliput Társulat irodalmi titkárának a festménykiállítás, s ezt az Élő Várad Mozgalom szerzőinek felolvasása kíséri. Koncerteken is lehet majd lazulni; fellép a Szigligeti Színház zenekara, a váradi Columbo's Wife együttes és Trabalka Cecília (Traila) színész-DJ.

Lejegyezte: TÓTH HAJNAL

60

ALFÖLDI IMRE

Tejfoggal kőbe (3.)

Regényes önéletrajzi krónika apámról s magamról

Társadalom

Az 1924-ben Nagyváradon született krónikaíró annak a Mozog Nagy Imrének a fia, akinek önéletrajzát *Jár a baka, jár címmel* közöltük folyóiratunk 2016–17-beli számaiban. Az Alföldi Imre írói álnevet használó ifjabbik Nagy Imre emlékiratai édesapja hagyatékával együtt kerültek hozzánk. A vaskos gépiratköteg élére szerzőnk a következő, sokat sejtető megjegyzést fűzte: „Egy hegedűművésznek készül, de végül is közepszerű írásipari dolgozóvá kisiklott váradi fiatalember emlékeiből.” A gyermek- és ifjúkorát, tanulóéveit Váradon töltő fiatalember ígéretesnek tűnő zenei pályafutását a második világháború végén – leventeként – a frontra kerülés, majd a hadifogság pokla törte meg. Kalandos úton hazavergődve, mintegy pótcselekvésként állt be „írásiipari dolgozó”-nak. Újságíróként előbb szülővárosában tevékenykedett, majd Budapestre költözve különböző lapok, illetve a Rádiókabaré munkatársa lett. Krimiszerzőként öt kötete jelent meg, részint a *Népszava* kiadásában. Önéletrajzának sorozatban közlendő részleteit a születésétől 1947-ig terjedő időszakból válogattuk.

Sz. A.

Ezerkilencszázhuszonkettő talán legszebb ajándéka az erdélyi magyarság, a magyar gyermekek számára a Benedek Elek apó szerkesztette és írta romániai magyar képes gyermek-hetilap, a *Cimbora* megjelenése volt. Kitűnő írók dolgoztak a lapba, a *Tamás érdeklődik* című rovat hasznos ismeretterjesztésnek bizonyult, ügyesen egészítette ki az iskolában megszerezhető tudást. Apám egy ízben hosszú vonatúton együtt utazott Elek apóval, akit nagyon tisztelt, szeretett. Összeismerkedtek, mutatta neki egy-két versét, ajánlatot is kapott Elek apótól, hogy próbálkozzon tanulságos versikéket, kis történeteket írni a *Cimborába*, de tudomásom szerint Apa nem írt, nem küldött semmit. Egyfelől sose izgatta a közlés esélye, másfelől a kelleténél jobban riasztotta az elutasítás lehetősége. Inkább nem küldött se verset, se cikket sehová!

Nagy port vert föl ekkoriban a hírhedt Petru Coroiu-ügy. Ez a férfiú segéd-tanfelügyelőként működött azidőt Bihor megyében, élet és halála volt.

Áthelyeztetett, elbocsátgatott tanítókat kénye-kedve szerint. Ő kapta kézhez az állami tanítók fizetését. S ő továbbította, már amennyit akart, és akinek akarta. Ki mert szólni, pláne a magyarok közül? Rögtön repült! Szilágyi-Corbu Ioan főtanfelügyelő és Gheorghe Tulbure tanfelügyelő megbízott a Vaskoh környékéről származott kis, korrupt tanítóban, aki az impériumváltás időszakában, annak gőzös idején „románkodta” be magát a megyei tanügybe. Rimánkodást akartam írni, de a korabeli sajtó szerint is nacionalista hősködéssel szerzett teljhatalmához érdemeket. Végül Augustin Caba felügyelő leplezte le: kiderült, hogy a magyar tanerőket Coroiu nemcsak sorban elbocsátotta, hanem „elfelejtette” feletteseivel közölni és indokolni az eljárását. És az elbocsátottak továbbra is kiutalt fizetését ő maga vágta zsebre. Ha valaki, valahol szót emelt működése ellen, azonnal vádaskodott, hogy az illető „bemocskolja a román hatóságok intézkedéseit”. A végén már a román iskolák és tanerők pénzének

61

egy részét is ellopta. Így aztán 1924 tavaszán lebukott. Az előbbieket még csak elnézték neki, elsimították, pláne, ha le is adogatott a lopott pénzből. De a román tanerőket már senki se vádolhatta románellenességgel, mikor ők is elsikkasztott bérüket követelték. Nem lett volna azonban a román közélet az, ami, ha 1925 szeptemberében a letartóztatott Petru Coroiut föl nem mentik a visszaélések vádja alól, nem rehabilitálják, mi több: ki nem nevezik az elemi iskolák főtanfelügyelőjévé! (...)

Aradnál valamilyen határincidens történt: a román sajtó „bandabetörésekről” cikkezett, mert ami magyar volt, az vagy „banda”, vagy „bandita”, vagy „barbár”, román megbélyegző szóval: „banghin” lehetett. Magyarországon az Ébredő Magyarok Egyesülete irredenta gyűléseket szervezett, ez kétségtelenül feszültséget keltett Romániában. Váradon heves magyarellenes izgatás volt rá a válasz, katonai és csendőrségi hadmozdulatok, közintézmények fegyveres védelme – mintha máris magyar fegyveres hadosztályok lépték volna át a közeli határt. Elrendelték, hogy a rendes harangozástól eltérően megkondított, félrevert harangok szavára az utcákat ki kell üríteni, kapuk alá kell vonulni. Szabályozták az ablakok és a kapualjak kivilágítását is. Ezt többször elpróbálták, feltételezett magyar fegyveres támadást visszaverendő. Éjszakai kijárási tilalom lépett életbe, éjfél utántól hajnalig. Felülvizsgálták a fegyvertartási engedélyeket, azonnal be kellett szolgáltatni a lőfegyvereket. Gépkocsi-közlekedéshez is katonai engedély szükségeltetett.

Ennek a „határvédelmi” intézkedéssorozatnak végül is nem a magyar lakosság megfélemlítése lett az eredménye, amire a hatóságok számítottak, sem pedig a román ajkú lakosság feltüzelése. Épp ellenkezőleg! A románok félni, már-már csomagolni kezdtek, hogy „jönnek vissza a magyarok”; a magyar nemzetiségűek közül pedig az ábrándozó lelkek éktelen, fölzaklatott boldogsággal suttozták egymásnak, hogy „lám csak, jönnek vissza a mieink – különben minek rendelnének el ennyiféle ellenintézkedést?” Rövidesen falragason is megjelent a „riadó elrendelése” című felhívás: Ellenséges támadást jelez 3-3 harangkongás 30 másodpercenként, a következő templomok tornyában: római katolikus székesegyház, Barátok temploma, a „paszulyvár”-nak nevezett román egyházi kollégium temploma, a velencei

római katolikus, a Teleki utcai református templom. Ha a riasztás elhangzik, „a közönség köteles 15 percen belül az összes nyilvános helyeket és utcákat kiüríteni és hazamenni.” Csak az maradhatott az utcán, aki az illetékes katonai parancsnokság alakulatához parancsra bevonul. A riadó végét 6-6 kongatás jelezte, ugyanezeknek a templomoknak a tornyából, 30 másodpercenként ismételve.

Az izgalmak rövidesen elültek. Előbb még a román és a cseh kormány is incidensek provokálásával vádolta a magyar kormányt. Állítólag Nagyváradnál is „betörték a magyar reguláris erőket”. Erről, persze, mi Váradon nem tudtunk semmit, mert nem is volt igaz. A *Pesti Napló* rendszeresen közölte a magyar kormány cáfolatait. Lőkösháza környékén viszont valóban román–magyar lövöldözés támadt. Fékeveszett román sajtóhadjárat indult a „magyar támadószándékokról”, a románok tovább féltek még egy ideig, a váradi magyarok tovább reménykedtek. Minden komoly ok nélkül. Tél végére megnyugodott, némiképp stabilizálódott az élet Váradon. Az élelem viszonylag olcsó volt, a kereseti lehetőség – annak, akinek volt állása – tűrhető. Bucico Coriolan polgármester megnyugodhatott. Nem söpörték el a szittyá hadak a dákoromán impériumot. Nem kell *Bucskóvá* visszaválnia. De a „békevilág” 80 rendőre helyett immár 230 állt szolgálatba, az addigi öt-tíz detektív helyett pedig harminc. 1922 nyarán még botot viselt az oldalán a rendőrség, a lőkösházi incidens hírei óta

puskával, feltűzött szuronyokkal, kávébarna ruhában, medvebőr kucsmában teljesített szolgálatot. (...)

1923 elején a főügyészi szék betöltése körüli, az akkori időkre jellemző nagy botrány volt az igazi főtéma Váradon. Főleg a lapok hasábjain. A kormány leváltotta dr. Dumitru Mangra főügyészt, és kinevezte helyére dr. Gheorghe Şimoncát. Mangra azonban megmakacsolta magát, nem akarta átadni a funkcióját kinevezett utódjának. Botrányos sajtópolémia indult közöttük, nevetségességig visszataszító karrierharc, egymás áztatása. Veréssel fenyegette egymást a két illusztris személyiség, még a *Nagyvárad* hasábjain is ilyeneket irkáltak egymás címére: „A poloska, ha nem bántod, csíp. Ha eltaposod, bűdös.” Leleplezgették egymás korrupció üzelmeit, a váradi polgár meg így reagált az egészre: „Csak hadd üssék-verjék egymást, azalatt legalább nem ütnek engem!” Az az igazság, hogy abban a nagy nemzeti(ségi) letargiában az embereket még a saját becsületük védelme se sokat foglalkoztatta, nemhogy a román főügyészé.

Igen ám, de miközben mindenki a Mangra–Şimonca zsivajon csámcsogott, a hatóságok szépen és – pestiesen szólván – stikában bezárták a nagyváradi premontreiek gimnáziumát az Úri utcában, tanév közben (!), 1923. január 18-án. Emiatt a *Nagyvárad* másnapi teljes első oldala fehér lett, a cenzúra kihúzta minden sorát a gimnázium sorsáról írt cikkeknek! Indok, hivatalos helyről: a premontrei főgimnázium az eltelt négy évben hazafiatlan, államellenes szellemben működött. Holott csak annyi történt, hogy a hatóságok kihasználták a határincidens körüli zavaros közhangulatot, valamint Széchényi Miklós súlyosan beteg római katolikus váradi püspök magyarországi tartózkodásának „alkalmas” pillanatát. S ha már lúd, legyen kövér: betiltották *Az ember tragédiája* színházi előadását is. Amiben az Úr, ugyebár, arra buzdítja a „magyarokat”, hogy „ember küzdj, és bízva bízzál”.

A megszüntetett premontrei főgimnázium 720 tanulója – 12 osztály! – közül a magyarok az Emanuil Gojdu Líceum még létező magyar tannyelvű tagozatán, a zsidók pedig a Zsidó

Líceumban tanulhattak tovább. Márciustól a vidéki tanulókat Nagyszalonta fogadta be.

A nagy riadalom idején román tisztek kényszer-beszállásolását tették kötelezővé. Akit valamilyen lakásba odavittek a katonai hatóságok, hogy ott fog lakni, a lakosságnak kötelező volt befogadnia. Még jó, hogy akkoriban szüleim Téglavető utcai szobakonyhás, komfort nélküli lakását ilyen veszély nem fenyegette. (...)

Ez időre esett, hogy a váradi cenzúrahivatal utasította Parlagi Lajos színgazgatót: minden bemutatott daraból ki kell hagyni a magyar motívumokat! Magyarországról, a magyar hazáról, csárdás táncokról és finálékról, honvéd katonákról, ún. lázító dalokról a színpadra állított művek szövegében, jeleneteiben szó sem lehet! A „Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország” kezdetű, akkor divatos dalt még úgy átformálva se lehetett énekelni, hogy „bérce ország”, noha Kis-Magyarországon nem sok „bérc” maradt. A tilalom hatására terjedt el a vicc a váradi színészek között, hogy ezt a jelenetet vagy amazt a mondatot „ki kell húzni a szövegből, rendező úr, mert *bércműnek* tekinti a cenzúra”.

(Folytatjuk)

*A szöveget gondozta és szerkesztette
SZILÁGYI ALADÁR*